USPON NEOLIBERALIZMA I NJEGOVA KRITIKA

Slobodan Milić

Korespondencija: slobodanmlc@gmail.com

Vrsta rada: Pregledni rad

Primljeno: 30.09.2018; Prihvaćeno: 30.03.2019

Rezime. Tekst se bavi prikazom uspona neoliberalne ideologije kroz istorijske tokove i promišlja je autora koji su se bavili problemom neoliberalne doktrine. Neoliberalna ideologija postaje jedina alternativa totalitarnim sistemima prošlog veka a neoliberalizam sinonim za paradigmu savremenog društva. Uprkos teorijskom zagovaranju predstavnika neoliberalne misli o privatnoj svojini, slobodi izbora, kao i političkoj i ekonomskoj slobodi, praksa nije potvrdila teoriju jer je za neoliberalizam potrebna *snažna* država. Podržavajući autoritarne i diktatorske režime, zagovarači ove ideologije su se zapravo približili totalitarnom sistemu umesto da su se suprotstavili. Da li neoliberalizam ugrožava demokratska načela? Da li nas je neoliberalizam odveo korak napred u društvenim odnosima ili nas je vratio korak nazad i kako je uopšte došlo do toga? Pitanja su na koja će autor teksta pokušati da da odgovor.

Ključne reči: neoliberalizam, ideologija, totalitarizam, sloboda

1. Uvod

Neoliberalizam danas predstavlja predmet velikih rasprava u akademskim krugovima i političkim debatama. Siromaštvo, velika nejednakost u društvu, položaj radnika koji se osećaju obespravljenim i poniženim, ekonomske krize koje se javljaju periodično, razlozi su oštarih kritika. Uspón neoliberalizma počinje kada su mnogi desničari odlučili da prihvate njegovu politiku, poput Margaret

Tačer (1979-1990) u Velikoj Britaniji i Ronalda Regana (1981-1989) u Sjedinjenim Američkim Državama. Njihove su politike nazvane "tačerizam" i "reganizam". Primer Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država pratile su i druge zemlje, i počele su da sprovode neoliberalnu politiku. Međutim, postoje zemlje koje su to učinile pre njih, poput Čilea, koje su na neki način poslužile kao eksperiment. [Harvi, 2012]

Sve je počelo krajem tridesetih godina prošloga veka kada su kraj liberalne političke ekonomije označili Velika depresija 1929. godine i svetska ekonomska kriza. Kako bi razmotrili pretnje koje su dolazile od strane totalitarnih sistema, [Berč & Mihnjenko, 2012, 13] grupa intelektualaca se sastala u Parizu i tada je nastao termin "neoliberalizam" koji na neki način predstavlja oživljavanje "liberalizma". [Torsen & Lie, 2006, 1-21] Može se reći da neoliberalizam predstavlja osnovno uverenje liberalne političke ekonomije koja je bila dominantna politička ideologija u 19. veku, pre svega u Velikoj Britaniji i u Sjedinjenim Američkim Državama. [Clarke, 2005, 50-59]

O neoliberalizmu, kao novoj političkoj i ekonomskoj ideologiji može se govoriti nakon drugog svetskog rata kada se grupa intelektualaca sastala i osnovala društvo Mon Pelerin¹, a sve pod vođstvom austrijskog političkog filozofa i liberalnog ekonomiste Fridriha fon Hajeka. [Harvi, 2012; Berč & Mihnjenko, 2012] Kako bi proširili svoje neoliberalne ideje uspostavili su međunarodne mreže, fondacije, istraživačke centre, časopise, itd. Naučni proboj neoliberalizma došao je sa dodeljivanjem Nobelove nagrade za ekonomiju, Fridrihu fon Hajeku 1974. godine i Miltonu

Fridmanu 1976. godine. [Stark, 2018, 39-64]

Dominacija neoliberalne ideologije u ekonomskoj nauci i politici počela je tokom druge polovine sedamdesetih godina. Tako je, neoliberalno verovanje u delotvornost slobodnog tržišta obeležilo mainstream ekonomiju u poslednje tri decenije. [Johnston & Saad-Filho, 2005, 30]

Padom Berlinskog zida 1989. godine dolazi do završetka Hladnog rata i preuzimanja potpune kontrole na globalnom nivou od strane Sjedinjenih Američkih Država (SAD). Mnogi teoretičari su iznosili svoje viđenje sveta u budućnosti. Pa je tako Frensis Fukujama, u tom periodu viši politički savetnik u Stejt Departmentu, održao predavanje pod nazivom "Bližimo li se kraju istorije?" U ovom predavanju Fukujama ističe da propast komunizma ne vodi ka kraju ideologije, odnosno spajanju kapitalizma i socijalizma, već pobedi političkog i ekonomskog liberalizma. [Klein, 2008, 181]

Za zemlje Istočne Evrope to je značilo slobodu. Pa je tako početkom devedesetih godina prošlog veka postojala nada u ekonomske slobode i slobodno tržište koje zagovara neoliberalna ideologija. Međutim, nakon početne euforije došlo je razočarenje kao rezultat društvenih promena, koje su

uključivale velike razlike u prihodu što je umanjivalo osećaj socijalne pravde. [Maczynska & Pysz, 2015, 17-40] Zagovornici neoliberalne ideologije danas zauzimaju vodeća mesta u obrazovanju, medijima, državnim institucijama, u međunarodnim institucijama poput Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Svetske banke i Svetske trgovinske organizacije (STO). [Harvi, 2012, 15-16.]

Osnovni principi neoliberalne ekonomske politike koje za svrhu imaju omogućavanje individualne slobode pribegavanju slobodnom tržištu su: liberalizacija, privatizacija i deregulacija. S obzirom na to da su izazvali ogromne probleme raznim društvima širom planete, principi neoliberalne ekonomske politike su oštro kritikovani i osuđivani.

2. Uspon neoliberalizma

Prva faza globalnog neoliberalizma počela je u Čileu, nakon državnog udara 1973. godine na čelu sa diktatorom Augustom Pinoćeom. Tada je sa vlasti zbačen novoizabrani predsednik Salvador Aljende (spadao je u marksističke političare), koji je za vreme udara izgubio i vlast i život. Što se tiče stanovništva, za vreme državnog udara je nestalo ili je ubijeno 3.200 ljudi, u zatvorima je završilo oko 80.000, dok je 200.000 ljudi zemlju

napustilo iz političkih razloga. [Klein, 2008, 82] U privatizaciji i deregulaciji privrede Pinoćeu su pomogli "čikaški momci". [Harvi, 2012; Berč & Mihnjenko, 2012] Ugušene su političke organizacije koje su predstavljale levicu kao i društveni pokreti, dok je tržište rada bilo "oslobođeno" od moći sindikata. Pinoće je "čikaške momke" uveo u vladu da pregovaraju o zajmovima sa Međunarodnim monetarnim fondom. Čileanska ekonomija je restruktuirana uz pomoć Međunarodnog monetarnog fonda, poništena je nacionalizacija i privatizovane su javna imovina i socijalna zaštita, otvorio se pristup stranim investitorima i slobodnoj trgovini. Međutim, pokušaj da se čileanska ekonomija oživi kroz stope rasta, akumulacije kapitala i visoke stope prinosa kroz strane investicije bilo je kratkog daha, jer je osamdesetih godina prošlog veka sve krenulo po zlu kada je krenula latinoamerička dužnička kriza. [Harvi, 2012, 22-24] Za Pinoćeovu vladavinu se može reći da je bila autoritarna, koja je proizvela veliki broj ljudskih žrtava, ozbiljne ekonomske probleme i ukinula demokratske institucije.

Kada je Margaret Tačer 1979. godine pobedila na izborima u Velikoj Britaniji, prihvatila je ideju odbacivanja kejnzijanizma kako bi reformisala privredu. To je dovelo do velikih promena u britanskoj

politici i ekonomskoj politici. Privatizacijom je ilustrovana vera u superiornost tržišta prema državi i privatnoj svojini.

Harvi [2012, 22-24] ističe sledeće: "To je zahtevalo konfrontaciju sa moći sindikata, napad na sve forme društvene solidarnosti, uklanjanje ili vraćanje u pređašnje stanje obaveze države blagostanja, privatizaciju javnih preduzeća, redukciju poreza, podsticanje preduzetničke inicijative i stvaranje povoljne poslovne klime za privlačenje snažnog priliva stranih investicija".

Margaret Tačer je tvrdila sledeće: "Društvo ne postoji. Postoje pojedinačni muškarci i žene, i postoje porodice". [Clarke, 2005, 50-59] Jedna od tvrdnji Margaret Tačer je bila, da je u svojoj podršci državi blagostanja, Konzervativna stranka napravila previše kompromisa sa "socijalizmom". Dublja društvena problematika bila je potreba da se ukine pokret radničke klase. Tačerova je držala govore hvaleći nejednakost, bila je odlučna kada su u pitanju privatizacije nacionalne industrije i što je najvažnije krenula je da porazi sindikate. Njen najveći trijumf bio je poraz štrajka rudara 1984-85. godine. Ovi porazi su otvorili put ka direktnijim napadima na kolektivističke principe socijalne države. [Johnston & Saad-Filho, 2005, 150] A sve to: "u korist

individualizma, privatne svojine, lične odgovornosti i porodične vrednosti". [Harvi, 2012, 40]

Ronald Regan 1980. godine pobeđuje na izborima Džimija Kartera i postaje novi predsednik Sjedinjenih Američkih Država. Reganov neoliberalni program se zasnivao na smanjenju poreza, deregulaciji, slobodnoj trgovini, dok je monetaristička finansijska politika bila više nego samo konsolidovana. Regan je govorio da je najveći uzrok ekonomskih problema bila vlada, te je u vezi s tim propisao kombinovano smanjenje poreza kako bi podstakao tržište. Regan je odmah sproveo sledeće mere, koje su obeležile njegov mandat: porezno indeksiranje, deregulacija monopolističkih industrija, preokretanje jednakih inicijativa za zapošljavanje, smanjenje socijalnih davanja i ukidanje bonova za hranu i druge socijalne pomoći. [Albo, 2001, 81-89]

Poput Margaret Tačer, i Ronald Regan je odmah krenuo u napad na sindikate. Harvi [2012, 42] kaže da je: "Regan odlučno istupio protiv sindikata kontrolora leta (PATCO) tokom dugotrajnog i žestokog štrajka 1981. godine". Oboje, i Margaret Tačer i Ronald Regan su čvrsto verovali u neoliberalnu ideologiju. Vratili su se klasičnom liberalizmu inspirisanom ekonomistima kao što su Milton Fridman

sa Univerziteta u Čikagu i njegovom neoklasičnom teorijom sa naglaskom na društvo slobodno od intervencije države i odbacivanje kejnzijanizma u korist monetarizma.

Kada su Istočna Evropa i bivši Sovjetski savez u pitanju, tu se čini da je odnos sa neoliberalizmom bio jednostavan. Pre 1989. godine ovaj region je predstavljao antitezu neoliberalizma, da bi kasnije brzo prešao iz komunizma (državni socijalizam) u neoliberalni kapitalizam. Istočna Evropa i Sovjetski savez su se pojavili kao "nova granica". [Dale & Fabry, 2018, 234-247] Posle pada Berlinskog zida primenjena je "šok terapija"² na Poljsku i Rusiju, po stabilizacionom programu Džefrija Saksa. Stabilizacioni program je prvi put primenjen u Boliviji i drugim latinoameričkim zemljama zbog ogromnih dugova koje su imale prema Zapadu, a koje su morale da otplate. [Berč & Mihnjenko, 2012, 20] Zemlje koje su sledile pristup šok terapije bile su: Čehoslovačka (od januara 1991.), Bugarska (februar 1991.), Rusija (februar 1992.), Albanija (jul 1992.), Estonija (septembar 1992.) i Letonija (jun 1993.).

Naomi Klajn (Naomi Klein) u svom delu *Doktrina Šoka* ističe da je potrebna snažna kolektivna trauma kako bi se sprovela

ekonomska šok terapija, kao što je bio slučaj u Čileu sedamdesetih godina, zatim u Kini, Rusiji, Poljskoj itd. [Klein, 2008, 19] Ovakva kolektivna terapija ima za cilj trajno ili privremeno ukidanje demokratskih načela. U nastavku, Klajn ističe: "Taj se ideološki krstaški pohod rodio unutar južno-američkih autoritarnih režima, dok unutar najvećih novoosvojenih područja - Rusiji i Kini - i danas živi udobno i nesvakidašnje uspešno, rame uz rame s čeličnim pesnicama njihovih vođa". [Klein, 2008, 19] Ukratko, model šok terapije je bio neoklasični model tranzicije koji je zagovarao implementaciju neophodnih reformi za uspostavljanje slobodne tržišne ekonomije. Model šok terapije bio je privlačan mnogim tranzicionim vladama i finansijskim institucijama. [Marangos, 2003, 943-966] Većina njih je imala ograničeno znanje o ekonomijama ovih zemalja, ali su bez obzira na sve nametali svoj program. Od strane mejnstrim medija i vlada su bili proglašeni za "stručnjake", i njihov je jedini cilj bio unapređenje korporativne globalizacije.

3. Kritika neoliberalizma

Uvod u knjigu *Neoliberalism: A critical reader* glasi: "živimo u doba neoliberalizma". [Johnston & Saad-Filho, 2005, 1] Međutim, neoliberalizam je očigledno izgubio veliki deo

svog političkog legitimiteta i gotovo svu svoju popularnost poslednjih godina. Kritika ne prestaje. "Odbrana privatizacije, fiskalne restrikcije, visoke kamatne stope, liberalizacija, osporavanje sindikata i druge povezane politike sa neoliberalnim reformama su u povlačenju". [Saad-Filho, 2008] Neoliberalizam je postao politička odgovornost nakon svetske dominacije osamdesetih i devedesetih godina. [Saad-Filho, 2008]

Dejvid Harvi u svom delu *Kratka istorija neoliberalizma*, [2012, 15] neoliberalizam definiše na sledeći način: "Neoliberalizam se na prvi pogled čini kao teorija koja objašnjava prakse političke ekonomije, a koja tvrdi da čovekova dobrobit može biti najbolje unapređena dopuštanjem sloboda preduzetničkih aktivnosti pojedinaca i veština u sklopu institucionalnog okvira, koji karakterišu jaka prava privatne svojine, slobodno tržište i slobodna trgovina".

Međutim, da je teorija jedno a praksa drugo, potvrđuju i podaci o velikim ekonomskim nejednakostima, haotičnim reformama i neujednačenom razvoju državnih institucija, što nam nameće zaključak da: "neoliberalna država predstavlja nestabilnu i protivrečnu političku formu". [Harvi, 2012, 89]

Uprkos jasnim intelektualnim i političkim ciljevima, neoliberalizam

kao projekat podupire centralna problematična pretpostavka. Naime, njegove ekonomske ideje podrazumevaju i pretpostavljaju postojanje savršenog tržišta koja se bez razlike mogu nametnuti u različitim zemljama. [Birch & Mykhnenko, 2009, 355-380] Ovo stanovište na kojem počiva neoliberalna politika je pogrešno, zbog nedostatka brige za industrijske strukture u različitim zemljama i pretpostavke da tržišta rada ne zavise od nacionalnih institucionalnih okruženja. [Birch & Mykhnenko, 2009, 355-380]

Milton Fridman je govorio da je osnovni uslov za političku slobodu ekonomska sloboda, i da se mora razumeti veza između njih. [Friedman & Friedman, 1980] Takođe, smatrao je da nametnuta ograničenja ekonomskoj slobodi mogu da unište dva veka ekonomskog napretka, što bi ograničilo ljudsku slobodu. [Friedman & Friedman, 1980] Međutim, na kraju se ispostavilo da se termin sloboda koristi proizvoljno u skladu sa određenom doktrinom i povezanim interesima, i da se sve svodi na slobodno preduzetništvo i slobodu privatnog vlasništva. Krajnji cilj neoliberalizma je ljudsko društvo u kojem je svako delovanje između ljudskih bića tržišna transakcija, pa se u vezi s tim metafora tržišta primenjuje na

regione, nacije, gradove i pojedince. [Stark, 2018, 39-64]

Da neoliberalna politika insistira na razlici između društva i države i da ih međusobno suprotstavlja, smatra i naš svetski priznati ekonomista Nebojša Katić. On dalje tvrdi da neoliberalna doktrina državu prezire za razliku od liberalne koja je državu posmatrala kao nužno zlo, i da građani moraju sami voditi računa o svom životu a ne država. [Katić, 2015, 13] U nastavku, gledano iz neoliberalnog ugla, Katić ističe da je: "država parazit koji destimuliše rad i preduzetništvo prekomernim oporezivanjem" i da se "zbog toga neoliberali zalažu za smanjenje poreza i da poreska stopa bude jednaka svima. [Katić, 2015, 13]

Filozof Vladimir Milutinović u delu *Neoliberalna bajka* smatra da neoliberalizam ima problem sa demokratskim načelima države i da neoliberali imaju antidemokratska uverenja. On dalje ističe da za neoliberalne ideal slobode predstavlja situacija u kojoj bi privatni vlasnik odlučivao o svemu, jer je neoliberalizam ideologija privatizacije, a ne tržišta. U nastavku objašnjava sledeće: "Neoliberali zamišljaju da bi potpuna privatizacija ukinula potrebu za državom i za kolektivnim odlučivanjem - demokratijom". [Milutinović, 2014, 118]

U kritici neoliberalnog kapitalizma najdalje ide italijanski filozof Dijego Fuzaro, koji smatra da, za razliku od totalitarnih sistema kakvi su bili nacizam i komunizam, kapitalizam nema alternativu. On smatra da je i kapitalizam totalitarni sistem koji je uspeo da pod svoju vlast stavi sve pojedince i da uđe u njihovu svest. [Fusaro, 2018]

Nastavljajući dalje svoju kritiku Fuzaro ističe sledeće: "U stvari kapitalizam, ili ako hoćete fanatizam ekonomije, uspeva da sve uveri u neminovnost samog kapitalizma predstavljenog kao sudbina. Uspeva da nas uveri da u stvari nema drugih mogućih svetova, garantuje nam jeftinu sreću, sreću onoga koji se odriče svake težnje za oslobodenjem i zamenjanjem postojećeg i zadovoljava se rasparčanim društvom, uživajući manje više jeftina dobra koja nam ono pruža. [Fusaro, 2018]

Mnogi autori smatraju da neoliberalizam nije samo ideologija, već da se zasniva na naučnim temeljima moderne liberalne ekonomije. Moderna neoliberalna ekonomija nije ništa manje dogmatična od svog prethodnika iz devetnaestog veka koji počiva na skupu pojednostavljenih tvrdnji o karakteru tržišta i ponašanju tržišnih aktera. [Clarke, 2005, 50-59]

Prema Eriku Rejnertu neoliberalizam je stupio na scenu nakon

pada Berlinskog zida, i samim tim je postao: "politički i ekonomski ekstremniji od svega što je svet video nakon četrdesetih godina devetnaestog veka, kada je rikardovski liberalizam dostigao svoj vrhunac, i bio jedan od glavnih uzroka revolucija u evropskim zemljama, osim Engleske i Rusije". [Rejnert, 2010, 132.]

Ekonomski kritičari su više puta pokazali kako su restriktivne i nerealne pretpostavke na kojima se temelji neoliberalni model. Međutim, može se reći da donekle promašuje poentu tvrdnja da je neoliberalni model nerealan, jer neoliberalni model ne teži ka tome da opisuje svet kakav jeste, već kakav bi trebalo da bude. [Clarke, 2005, 50-59]

U svom delu *Neoliberalizam*, Jovan Dušanić ističe da je: "neoliberalizam ideologija bogatih i moćnih, te da oni promovišu svoje vrednosti na način koji njima odgovara oblikujući medijski i politički svet jer poseduju ogromnu finansijsku moć". [Dušanić, 2015, 141] U nastavku, Dušanić objašnjava da se: "često govori o *stezanju kaiša* i racionalizaciji radnih mesta, a da se sve manje govori o nejednakosti i neravnomernoj raspodeli, jer ljudi ne žive u skladu sa svojim mogućnostima". [Dušanić, 2015, 142]

4. Zaključak

Na osnovu svega navedenog nameće se zaključak kako su današnja demokratska načela pod znakom pitanja, jer je izgubljena očekivana sloboda koju su nam zagovornici neoliberalizma obećavali. U ime slobodnog tržišta podržavana je diktatura u Čileu kao i autoritarna vladavina Margaret Tačer u Britaniji. Imajući u vidu ove činjenice, neoliberalizam ne možemo smatrati naslednikom liberalizma. Klasični liberalizam je bio vidljiv, jednako kao i neoliberalizam, zasnovan na principima privatne svojine, individualizma, vladavine prava i ljudskih sloboda. Gledano u istorijskom kontekstu, liberali su se zalagali za ekonomsku, političku i ljudsku slobodu kako bi se suprostavili tadašnjim državnim uređenjima: aristokratiji, monarhiji i feudalizmu što se za neoliberalizam ne može tvrditi jer se neoliberalizam nije pridržavao svojih osnovnih načela.

Da neoliberalizam državu vidi kao svog protivnika pokazuje nam i to što se država prikazuje kao rastrošna, glomazna, partijska i korumpirana, dok je sa druge strane privatna svojina efikasna, štedljiva, racionalna i časna. [Milutinović, 2014, 117] Nasilno sprovođenje reformi, privatizacije, uništavanje sindikata, podržavanje

autoritarnih i diktatorskih režima pretvorile su neoliberalizam u totalitarni sistem. Danas ne živimo u dobu neoliberalizma, već u dobu neoliberalnog totalitarizma ili kapitalističkog feudalizma.

"Najglasnija poruka neoliberalizma je da *status quo* nema alternativu a čovečanstvo je dostiglo svoj vrhunac". [McChesney, 1999, 40] Sistem funkcioniše i nema reakcije naroda... znači da su zadovoljni.

Reference

- Albo, G., (2001). Neoliberalism from Reagan to Clinton. *Monthly review-New York*, 52(11), 81-89.
- Berč, K. & Mihnjenko, V. (2012), *Uspom i pad neoliberalizma-kraj jednog ekonomskog poretka*. Zavod za udžbenike. Beograd. (2012)
- Birch, K., & Mykhnenko, V. (2009). Varieties of neoliberalism? Restructuring in large industrially dependent regions across Western and Eastern Europe. *Journal of economic geography*, 9(3), 355-380.
- Clarke, S. (2005). The neoliberal theory of society. *Neoliberalism: A critical reader*, 50, 59.
- Dale, G., & Fabry, A. (2018). Neoliberalism in Eastern Europe and the former Soviet Union. *The SAGE Handbook of Neoliberalism*. Thousand Oaks, CA: SAGE, 234-247.
- Dušanić, B.J. (2015). *Neoliberalizam: rasprave u Akademiji ekonomskih nauka*. Catena mundi, Beograd.
- Friedman, M. & Friedman, R. (1980). *Free to Choose: A personal statement*. New York.
- Harvi, D. (2012). *Kratka istorija neoliberalizma*. Mediterran Publishing. Novi Sad
- Johnston, D. & Saad-Filho, A. (2005). *Neoliberalism: A critical reader*. Pluto Press
- Katić, N. (2015). *Iz drugog ugla*. Catena mundi, Beograd
- Klein, N. (2008). *Doktrina šoka. Uspom kapitalizma katastrofe*, VBZ, Zagreb
- Maczynska, E. & Pysz, P. (2015). Classical liberalism, neoliberalism, and ordoliberalism. *Oikonomos: Journal of Social Market Economy*, (1), 17-40.
- Marangos, J. (2003). Was shock therapy really a shock? *Journal of Economic Issues*, 37(4), 943-966
- McChesney, R.W. (1999). Noam Chomsky and the struggle against neoliberalism. *Monthly Review*, 50(11), 40

- Milutinović, V. (2014). *Neoliberalna bajka: Kritika neoliberalne ideologije*. Dosije studio Centar Socijalnog Rada. *Ljetopis*, 25(1), 39-64.
- Rejnert, E. (2010). *Spontani kaos: ekonomija u doba vukova*, Čigoja štampa, Beograd
- Saad-Filho, A. (2008). Marxian and Keynesian critiques of neoliberalism. *Socialist Register*, 44(44)
- Stark, C. (2018). The Neoliberal Ideology, Its Contradictions, The Consequences And Challenges For Social Work. *Studijski*
- Thorsen, D.E. & Lie, A. (2006). What is neoliberalism. *University of Oslo, Department of Political Science, Manuscript*, 1-21. Oslo
- Fusaro, D., Kritika kapitalističkog i neoliberalnog poretka <https://diegofusarosrbija.weebly.com/kritika-kapitalističkog-i-neoliberalnog-poretka.html> datum pristupa: 08.05.2018.

¹ Naziv je dobilo po švajcarskoj banji gde su se prvi put sastali.

² "U narednim decenijama, kad god bi vlade nametale nasilne programe razvoja slobodnog tržišta, odlučivale bi se, sve redom, za sveobuhvatno lečenje šokom, za šok-terapiju". [Klein, 2008, 15]

THE RISE OF NEOLIBERALISM AND HIS CRITICISM

Slobodan Milić

Corresponding: slobodanmlc@gmail.com

Abstract. The text is dealing with the demonstration of the rise of neoliberal ideology throughout the historical flows and thoughts of the authors who dealt with the problem of neoliberal doctrine. Neoliberal ideology becomes the only alternative to totalitarian systems of the last century, and neoliberalism becomes synonym to the paradigm of contemporary society. Despite the theoretical advocacy of representatives of neoliberal thoughts about private property, freedom of choice, as well as political and economic freedom, practice has failed to verify the theory because neoliberalism requires a strong state. By supporting authoritarian and dictatorial regimes, the advocates of this ideology actually approached the totalitarian system instead of opposing it. Does neoliberalism jeopardize democratic principles? Has Neoliberalism made a step forward in social relations or has it taken us back and how did it come to this? The questions are to which the author of the text will try to answer.

Key words: neoliberalism, ideology, totalitarianism, freedom